

WIARYGODNOŚĆ KOŚCIOŁA JAKO KOMUNII W ŚWIECIE WEDŁUG JOSEPHA RATZINGERA/BENEDYKTA XVI

Wprowadzenie ogólne

Głównym celem niniejszej rozprawy jest przedstawienie głębi eklezjologii fundamentalnej Josepha Ratzingera/Benedykta XVI, ukazując, w jaki sposób tematyka *communio* wydobywa wyjątkową wiarygodność Kościoła w świecie. Polega to na zgłębieniu nieodzownego obowiązku i zadania Kościoła w świecie, jakim jest doprowadzenie wszystkich ludzi do komunii z Bogiem trynitarnym, oraz ukazanie, w jaki sposób komunია z Bogiem jednoczy ich ze sobą. W ten sposób przejawia się zdolność Kościoła do jednoczenia rozczłonkowanej ludzkości w jedno.

Pośród wielu zagadnień, którymi Ratzinger zajmuje się w swojej myśli teologicznej, Kościół znajduje się w centrum. Nie dziwi zatem, że był on również głównym tematem jego pontyfikatu. Chociaż papież emeryt nie poświęcił systematycznego studium kwestii wiarygodności Kościoła, to jednak w jego eklezjologii znajdujemy refleksje na ten temat. Według niego, wiarygodność Kościoła leży w jego naturze jako komunii. Dlatego Kościół zdefiniowany jako komunია jest dla niego Kościołem zrozumiałym. *Communio* jest odpowiednikiem patrystycznego rozumienia Kościoła jako *koinonii*. To greckie patrystyczne słowo *koinonia* łączy w sobie dwa znaczenia: "Eucharystia" i "Zgromadzenie", jak zaświadcza Ratzinger: "Ojcowie streścili te dwa aspekty - Eucharystię i zgromadzenie w słowie *communio*, Kościół jest komunią; jest komunią Słowa i Ciała Chrystusa i dlatego jest komunią między ludźmi..."¹ Komunია "odnosi się przede wszystkim do eucharystycznego centrum Kościoła, a więc ponownie powraca do rozumienia Kościoła jako najbardziej osobistego miejsca spotkania Jezusa z ludźmi, w Jego akcie oddania się nam."² Tak więc, czerpiąc z Ojców Kościoła, a zwłaszcza ze św. Augustyna, eklezjologia Ratzingera jest niczym innym jak eklezjologią eucharystyczną.

ROZDZIAŁ 1

W pierwszym rozdziale autor analizuje pojęcie komunii w rozumieniu Josepha Ratzingera. Ratzinger stara się wyjaśnić pojęcie komunii, które jest jednym z pojęć określających prawdziwą istotę Kościoła, poczynając od jego znaczenia świeckiego i semantycznego jako "koinonia", aż do rozumienia samego Kościoła jako Eucharystii i zgromadzenia.

1.1. Komunია (Koinonia)

Termin "komunია" był najbardziej odpowiedni do ukazania tajemnicy Kościoła i stanowi punkt wyjścia nie tylko do zrozumienia eklezjologii katolickiej, ale także do jej odnowy.³ Przez komunię z Jezusem Chrystusem lud Boży jednoczy się i staje się jednym ciałem Chrystusa. Zgromadzeni przez Chrystusa tworzą wspólnotę wiary, zgromadzenie (*ecclesia*). Komunია jest życiem Kościoła, które wypływa bezpośrednio z trynitarniej komunii Osób

¹Por. Joseph Ratzinger, *Called to Communion: Understanding the Church today*, (San Francisco: Ignatius Press, 1996), s. 76.

² Joseph Ratzinger, *Eucharist, Communion and Solidarity: Bishop's Conference of the Region of Campania in Benevento*, Italy, (Vatican: 2002), https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20020602_ratzinger_eucharistic-congress_en.html[dostęp 07.09.2020].

³ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Letter to the Bishops of the Catholic Church on some aspects of the Church understood as communion* (Vatican: 1992)nr 1.

Boskich. Pisze on, że: "prowadzony przez swoich prawowitych pasterzy, Kościół żyje w świecie jako misterium komunii, w którym do pewnego stopnia odzwierciedla się sama komunია trynitarna".⁴ Komunია trynitarna odnosi się do Bożej miłości, dlatego Jezus Chrystus doprowadza osoby ludzkie do udziału w Bożej miłości, w miłości Boga. Komunია trynitarna jest modelem jedności chrześcijańskiej. Chociaż trzy Osoby Boskie są odrębne i niepowtarzalne, to jednak stanowią jedno, zjednoczone w jednej doskonałej komunii miłości i prawdy, wyrażającej się we wspólnej woli i działaniu.

1.1.2. Fundament komunii kościelnej

Jeśli chodzi o fundament Kościoła, Ratzinger jasno stwierdza, że Kościół jest historycznie zakorzeniony w dziele Jezusa Chrystusa. Systematycznie wyjaśnia, w jaki sposób Jezus Chrystus, będąc na ziemi, w sposób bezpośredni i zamierzony proklamował i założył Kościół jako prawdziwą komunię świata, trwającą aż do końca czasów. Wyznaczając Dwunastu jako fundament i przywódców, Chrystus stworzył nową wspólnotę wiary. Ustanowił Kościół bezpośrednio w sposób jasno określony, dając mu wspólny cel, przedmiot, konkretną władzę i odpowiednie środki. Ratzinger wyjaśnia szczegółowo, w jaki sposób Kościół od początku swego istnienia jest wspólnotą, którą zgromadził Jezus Chrystus i która przez wieki była podtrzymywana przez komunię w Chrystusie i w Duchu Świętym.

Według Josepha Ratzingera, akt założenia Kościoła można rozpoznać w wydarzeniu Ostatniej Wieczerzy Jezusa: Sam Pan dał swoim uczniom liturgię śmierci i zmartwychwstania i w ten sposób obdarzył ich uczcą życia. To właśnie w wydarzeniu Ostatniej Wieczerzy odnowił On przymierze z Synaju. To, co wówczas było tylko symbolicznym początkiem, stało się rzeczywistością, komunią krwi i życia między Bogiem i człowiekiem.

W ten sposób Ostatnia Wieczerza antycypowała Krzyż i Zmartwychwstanie, a jednocześnie z konieczności je zakładała. Dlatego Kościół powstał, "gdy Pan dał swoje Ciało i swoją Krew pod postaciami chleba i wina".⁵ Wtedy powiedział: "To czyńcie na moją pamiątkę". Polecenie Jezusa skierowane do uczniów: "To czyńcie na moją pamiątkę", wzywa do odpowiedzialności, która ma być realizowana w sposób zorganizowany po zmartwychwstaniu Pana.

Chrystus jest Barankiem Paschalnym, sługą Bożym, który umiera za wielu i w tej ofierze na nowo definiuje przymierze na Synaju. Umiera na krzyżu, gdy w świątyni zabijano baranki paschalne. W ten sposób stał się Barankiem paschalnym. Tu została ustanowiona istota Kościoła. Pierwsza noc paschalna była godziną narodzin nowego Ludu Bożego. Jezus umiera na krzyżu w zastępstwie za cały świat. Nowy lud jest zjednoczony od wewnątrz przez Ciało Pańskie, które jest nową świątynią, miejscem obecności Boga. Oto wspólnota stołu ze Zmartwychwstałym gromadząca wszystkich jako nowy Lud Boży.

1.1.3. Trynitarny fundament komunii kościelnej

⁴Por. Benedict XVI, *General Audience: The Gift of Communion*, (Vatican: 29th March 2006) https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060329.html. [dostęp 07.09.2020].

⁵Należy zauważyć, że eklezjologia Ratzingera ma w dużej mierze charakter eucharystyczny. Dla niego Kościół został ustanowiony przez samego Chrystusa podczas Ostatniej Wieczerzy. Właściwie dla Ratzingera Kościół jest Eucharystią.

Kościół jest stworzony jakby z trzech różnych aspektów, ale jednego Bożego działania na rzecz naszego zbawienia: z łaski Chrystusa, miłości Ojca i komunii Ducha Świętego. Dlatego też komunია z Kościołem jest uczestnictwem w Trójcy Świętej. Ta Boska komunია jest źródłem i wzorem komunii braterskiej, która powinna łączyć wszystkich chrześcijan między sobą. Ponieważ Bóg jest wspólnotą, może udzielać wspólnoty. Z komunii trynitarniej wypływa relacja ludzi do Boga i rozwój relacji międzyludzkich. Będąc w komunii z Bogiem, człowiek wchodzi w komunię ze wszystkimi innymi ludźmi, którzy żyją w tej samej wspólnotcie. Trójjedyny Bóg, który jest komunią, czyni komunię ludzką większą i głębszą. Tutaj koncentrujemy się na naszym zjednoczeniu z Synem Bożym, który przychodzi do ludzi przez przepowiadanie Kościoła. Jest to punkt wyjścia wspólnoty (komunii) między ludźmi, która następnie łączy się z komunią z jedynym i Trójjedynym Bogiem. Człowiek dochodzi do komunii z Bogiem poprzez uświadomienie sobie komunii Boga z osobą Jezusa Chrystusa. Dlatego "wcielony Syn jest 'komunią' między Bogiem a ludźmi".⁶

Wiara w Jezusa Chrystusa sprawia, że wchodzimy w Jego samoświadomość, która działa w nas i otwiera nas na miłość do Boga i do bliźnich. To właśnie obcowanie z Jezusem otwiera człowieka na miłość Boga i innych ludzi. To Chrystus objawia nam, że Bóg jest miłością w komunii trynitarniej. Bóg jest całkowicie i wyłącznie miłością. Jest miłością nieskończoną i wieczną. To właśnie tę odwieczną miłość głosi Kościół, miłość bezwarunkową, której człowiek doświadcza poprzez spotkanie z Chrystusem. Ponieważ wszystko wywodzi się z miłości, należy dążyć do miłości i kierować się nią. Tylko miłość czyni nas szczęśliwymi, ponieważ żyjemy w relacji i żyjemy po to, aby kochać i być kochanymi.⁷ Dlatego też, doświadczywszy miłości Chrystusa, człowiek jest przynaglany do komunii z Bogiem i do komunii z innymi ludźmi. W konsekwencji ta komunია miłości rozszerza się na innych i w końcu łączy wszystkich razem. Powstaje wspólnota połączona miłością do Boga i miłością do siebie nawzajem.

1.1.4. Eucharystyczny fundament komunii kościelnej

Eklezjologia eucharystyczna Ratzingera koncentruje się zatem na Chrystusie jako tym, który chciał i założył Kościół, a także tym, który go karmi i buduje w Duchu Świętym. Bycie chrześcijaninem oznacza nic innego, jak udział we Wcieleniu. Kto staje się chrześcijaninem, staje się częścią jedyne go ciała Chrystusa, Kościoła.⁸ Ponieważ jest jedno ciało, chrześcijanie, których jest wielu, stają się jednym ciałem, ponieważ wszyscy uczestniczą w tym jednym ciele w Eucharystii. Przez swoje działanie eucharystyczne Jezus ustanawia nową relację między uczniami a Bogiem; w ten sposób włącza ich w swoją misję. Uczniowie stają się wtedy ludem poprzez komunię z Ciałem i Krwią Jezusa, która jest jednocześnie komunią z Bogiem. W ten sposób lud Nowego Przymierza bierze początek z Ciała i Krwi Chrystusa. Kościół jest nowym ludem Bożym zjednoczonym wewnątrz przez Ciało Pańskie. Dla Ratzingera prawdziwa komunია między osobami ludzkimi czerpie się jedynie z ich wspólnoty z Jezusem Chrystusem obecnym w Eucharystii. Jedno Ciało Chrystusa łączy wszystkich ludzi

⁶ Joseph Ratzinger, *Pilgrim Fellowship of Faith: The Church as Communion*, s. 77.

⁷ Benedict XVI, *Address during the Angelus on the Solemnity of the Most Holy Trinity*, (Vatican, Saint Peter's Square 7th June 2009), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/angelus/2009/documents/hf_ben-xvi_ang_20090607.html, [dostęp 30.09.2021].

⁸Ratzinger wyjaśnia, że "uczestnictwo człowieka w komunii między człowiekiem a Bogiem jest tym, czym jest Wcielenie Słowa" (*Pilgrim Fellowship of Faith: The Church as Communion*, s. 77).

w głęboką i mocną komunię. Jedność wypływa zatem z Eucharystii jako źródła łączącego wszystkich uczestników w jedno ciało.

Czerpiąc od św. Augustyna, Ratzinger naucza, że przez spożywanie jednego chleba chrześcijanie stają się tym, co spożywają. Dla niego ten chleb (Eucharystia) jest szczególnym pokarmem, ponieważ przewyższa człowieka i jest od niego mocniejszy. Człowiek, który przyjmuje ten chleb, zostaje do niego włączony, zostaje w niego wcielony, zostaje w ten chleb wtopiony i staje się chlebem na wzór samego Chrystusa. Skoro więc chleb jest jeden, to wielu uczestników staje się jednym ciałem.⁹ Dlatego Eucharystia nie jest nigdy wydarzeniem, w którym uczestniczą tylko dwie osoby: Chrystus i ja, ale jest komunią wielu. Komunia eucharystyczna ma na celu całkowitą przemianę własnego życia. Rozbija całe życie człowieka i tworzy nową komunię.

W tym miejscu, zdaniem Ratzingera, bardzo wyraźny staje się związek między pojęciem komunii a rozumieniem Kościoła jako Ciała Chrystusa. Wskazuje to zatem, że wspólnota chrześcijańska wywodzi się od Chrystusa. Jest od Niego zależna, On stwarza warunki jej istnienia.¹⁰ Do wspólnoty bycia z Chrystusem wchodzi się przez przyjęcie Jezusa Chrystusa w świętej Eucharystii. Wchodząc w komunię z Jezusem Chrystusem, człowiek nie tylko otwiera się na bycie z Bogiem, ale jest to otwarcie, które wprowadza go w komunię z innymi współuczestnikami Eucharystii. W ten sposób wyraźnie widać, że komuniam ludzi między sobą wypływa z komunii człowieka z Bogiem. Komunia ma swoje źródło w Eucharystii, gdzie wielu zostaje zjednoczonych w jednym Ciele Chrystusa. Eucharystia jest zatem stałym początkiem i centrum Kościoła.

Eucharystia zbiera chrześcijan z ich stanu oddzielenia w jedność jednego chleba i jednego ciała. Innymi słowy, Eucharystia jednoczy wszystkich uczestników w jedno ciało Chrystusa.¹¹ Poprzez wspólnotę eucharystyczną wielu staje się jednym ludem, biorąc udział w spożywaniu tego samego, jedyne go stołu, który Pan zastawił dla nas wszystkich. W ten sposób Kościół staje się siecią komunii eucharystycznej, ponieważ jest wciąż na nowo jednoczony przez jedno ciało, w którym wszyscy uczestniczą.¹² Komunia Kościoła ma swoje źródło w tym, że Chrystus ofiarował się ludziom, wchodząc w ten sposób w komunię z nimi, co z kolei umożliwia im bycie w komunii między sobą. Komunia eucharystyczna sprawia, że Kościół jest prawdziwą komunikacją ludzi między sobą.¹³

ROZDZIAŁ DRUGI

W rozdziale drugim autor opisuje, w jaki sposób Chrystus ustanowił Kościół jako widzialną wspólnotę. Objasniając wspólnotowe pochodzenie Kościoła, autor wyjaśnia historyczny fakt, że Jezus Chrystus, gdy był na ziemi, sam w sposób bezpośredni i zamierzony ogłosił i założył Kościół jako prawdziwą wspólnotę świata, trwającą aż do końca czasów.

1.2. Kościół jako wspólnota wiary

Chrystus zamierzył i założył Kościół na fundamencie apostołów jako wspólnotę wiary, nadziei i miłości. Według Benedykta XVI, Jezus, pojmując siebie jako nowego Mojżesza,

⁹ Joseph Ratzinger, *Pilgrim Fellowship of Faith: The Church as Communion*, s. 78.

¹⁰Tamże, s. 79.

¹¹ Joseph Ratzinger, *God is near us*, (San Francisco, Ignatius Press, 2003), s. 114.

¹²Tamże, s. 115.

¹³Tamże, s. 7.

który realizuje nowe przymierze Boga z ludźmi, założył nową wspólnotę religijną, której heroldami stali się apostołowie obejmujący dwanaście pokoleń. W ten sposób ustanowił Kościół jako widzialną wspólnotę o ustalonym modelu, kierującą się prawem miłości. Ponieważ wspólnota jest zakładana dla wspólnego celu, celem Kościoła jest zbawienie wszystkich, co oznacza, że celem Kościoła jest uświęcenie człowieka. Miejscem przeznaczenia Kościoła jest zaś cały świat.

W swoim przepowiadaniu Jezus "zwraca się przede wszystkim do Izraela (Mt 15, 24), aby zgromadzić go na czas eschatologiczny, który nadszedł wraz z Nim".¹⁴ Ratzinger wyjaśnia, że liczba apostołów wynosząca dwanaście ma znaczenie symboliczne i nawiązuje do dwunastu plemion Izraela.¹⁵ W czasie swojej ziemskiej posługi Jezus dążył do zjednoczenia ludu Bożego. Chociaż Jezus w czasie swojego ziemskiego przepowiadania odwoływał się do indywidualnego nawrócenia, to jednak dążył do ustanowienia wspólnoty Ludu Bożego, który przyszedł zgromadzić, oczyścić i zbawić.¹⁶ Ratzinger wyjaśnia żydowską interpretację gromadzenia i oczyszczania ludzi dla Królestwa Bożego jako część Królestwa immanentnego. Odwołując się do prorocstwa powygnaniowego, Ratzinger przypomina swoim czytelnikom, że Królestwo miało być poprzedzone powrotem proroka Eliasza lub anonimowego "anioła", którego rolą było przygotowanie ludzi do tego Królestwa. Dlatego nie dziwi fakt, że Jan Chrzciciel gromadzi i oczyszcza wspólnotę na przyjęcie zbliżającego się Mesjasza. Tak więc według Ratzingera immanentne Królestwo Boże to nic innego, jak sam Jezus.¹⁷

Należy zauważyć, że wspólnota uczniów Jezusa od początku nie jest amorficznym tłumem. Jest to raczej jasno zdefiniowana wspólnota, w której centrum znajduje się dwunastu uczniów. Benedykt dobitnie stwierdza: "jest jasne, że cała misja Syna uczynionego ciałem ma swój wspólnotowy finał. On naprawdę przyszedł, aby zjednoczyć rozproszoną ludzkość; On naprawdę przyszedł, aby zjednoczyć lud Boży".¹⁸ Według Benedykta o zamiarze Jezusa, by zgromadzić wspólnotę przymierza, świadczy ustanowienie Dwunastu. Ta instytucja Dwunastu miała wypełnić obietnice Ojców, którzy zawsze mówili o zjednoczeniu, zwołaniu i jedności.¹⁹ Ustanowił on wspólnotę Dwunastu, aby razem z Nim byli zwiastunami i świadkami nadejścia Królestwa Bożego, którym jest Kościół z Chrystusem jako głową i chrześcijanami jako ciałem tego Kościoła. Kościół nie jest więc niczym innym, jak wspólnotą tych, którzy zostali powołani i zgromadzeni przez Chrystusa przez wiarę w Niego.

Bardzo ważne jest przypomnienie, że kiedy apostołowie Jezusa uświadomili sobie, że stają się nową wspólnotą, poprosili Go (Jezusa) o specjalną modlitwę. Dlatego też, według Ratzingera, "prośba o modlitwę wyraża świadomość uczniów, że stali się nową wspólnotą, która ma swoje źródło w Jezusie. Jawią się oni jako pierwotna komórka Kościoła, a jednocześnie

¹⁴ Benedict XVI, *General Audience: Christ and the Church*, (Vatican, March 2006), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060315.html, [dostęp 19.10.2021].

¹⁵ Joseph Ratzinger, *Called to Communion; understanding the Church to day*, s. 25.

¹⁶ Benedict XVI, *General Audience: Christ and the Church*, (Vatican, March 2006), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060315.html, [dostęp 19.10.2021].

¹⁷ Joseph Ratzinger, *Called to Communion; understanding the Church to day*, s. 23.

¹⁸ Benedict XVI, *General Audience: Christ and the Church*, (Vatican, March 2006), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060315.html, [dostęp 19.10.2021].

¹⁹Tamże.

pokazują, że Kościół jest wspólnotą zjednoczoną przede wszystkim na modlitwie....".²⁰ Ucząc swoich uczniów specjalnej modlitwy i sposobu jej odmawiania, Jezus zerwał ze wspólnotą świątynną, przekształcając Paschę Izraela w zupełnie nowy kult. Ratzinger pisze: "Jezus ogłasza upadek starego rytuału i (...) obiecuje nowy, wyższy kult, którego centrum będzie Jego własne uwielbione ciało".²¹ W ten sposób Jezus ustanowił nowe Przymierze. Ustanowienie przez Jezusa Eucharystii zastępuje świątynię²² i Paschę. Świątynia stanowiła centrum i gwarancję jedności Izraela, która urzeczywistniała się poprzez wspólne świętowanie Paschy. Podobnie Eucharystia staje się nowym wspólnym posiłkiem, który jednoczy nowy lud Boży. Według Ratzingera "Ciało Pańskie, które jest centrum Wieczery Pańskiej, jest jedyną nową świątynią, która łączy chrześcijan w jedność o wiele bardziej rzeczywistą, niż mogłaby to kiedykolwiek uczynić świątynia z kamienia".²³ Ratzinger naucza dalej, że ustanowienie przez Chrystusa Eucharystii w wieczór Męki Pańskiej było nie tylko zawarciem Nowego Przymierza, ale także konkretnym fundamentem nowego ludu. Lud powstaje dzięki tej relacji przymierza z Bogiem. Ustanawiając Eucharystię, Jezus wciągnął swoich uczniów w swoją relację z Bogiem, a tym samym swoją misję.

To właśnie wspólnocie dwunastu zmartwychwstały Pan udzielił władzy odpuszczania grzechów, jak czytamy w J 20, 23. Czyniąc to, Jezus ukazał swoją wolę co do istnienia i misji Kościoła. Apostołowie są więc najbardziej widocznym znakiem zamiaru Jezusa dotyczącego założenia Kościoła. Dlatego Kościół zbudowany na fundamencie apostołów i podtrzymywany przez ich nieprzerwaną sukcesję jest żywym znakiem obecności Chrystusa wśród swego ludu. Wiele listów Nowego Testamentu, zwłaszcza List św. Pawła do Efezjan, ukazuje Kościół jako strukturę zbudowaną jako wspólnota na fundamencie apostołów i proroków. Powołanie apostołów wyznaczyło pierwsze kroki w posłudze Jezusa. Widać zatem, że Nazarejczyk rozpoczął od utworzenia wokół siebie wspólnoty stanowiącej przygotowanie do przyszłego Kościoła, który miał ustanowić w czasie wigilii poprzedzającej Jego mękę.²⁴

1.2.2. Kościół pierwotny

Tuż po śmierci Jezusa Chrystusa uczniowie zgromadzili się w wieczerniku jako już kompletna, mała wspólnota wierzących w Jezusa. Według Ratzingera już ta wspólnota odzwierciedla prawdziwy "kahal", zgromadzenie przymierza o zróżnicowanej hierarchii, która jest jednocześnie zwierciadłem całości nowego ludu. Bardzo ważne jest, aby zauważyć, że to zgromadzenie trwa zjednoczone w modlitwie. Modlitwa oznacza tu, że pierwotny Kościół jest w pełni świadomy faktu, że jest nową wspólnotą, która ma swoje źródło w Jezusie. Modlitwa jednoczy ich, wprowadza ich w komunię z Jezusem Chrystusem i w ten sposób prowadzi ich do wspólnego otwarcia na wolę Bożą. W dniu Pięćdziesiątnicy

²⁰ Joseph Ratzinger, *Called to Communion; understanding the Church to day*, s. 24.

²¹ Joseph Ratzinger, *Das neue Volk Gottes*, (Düsseldorf, 1966), s. 79.

²² Świątynia dominowała w Jerozolimie przez ponad tysiąc lat i stanowiła centrum życia religijnego i gospodarczego, miejsce pielgrzymek. Znajduje to pewne odzwierciedlenie w początkach kultu chrześcijańskiego. Pierwsi chrześcijanie w Jerozolimie codziennie uczestniczyli w kulcie świątynnym. (Rafał Pokrywiński,

<https://get-money.academia.edu/RafałPokrywiński>[dostęp 09.02.2022].

²³ Joseph Ratzinger, *Das neue Volk Gottes*, (Düsseldorf, 1966), s. 79

²⁴ Benedict XVI, *Jesus, the Apostles, and the Early Church*, s. 13.

zgromadzenie uczniów Jezusa jawi się wszystkim jako wspólnota już uformowana, ze swoją doktryną, że Chrystus jest prawdziwym Mesjaszem. Głoszą oni od miejscowości do miejscowości, że Jezus Chrystus jest Panem, któremu należy oddawać cześć, i Zbawicielem, w którego imię można uzyskać zbawienie. Nowo nawróceni muszą przyjąć tę naukę. Po drugie, ta nowa wspólnota pierwotnego Kościoła wydaje się mieć własne obrzędy, zwłaszcza chrzest różniący się od chrztu żydowskiego i chrztu Janowego, nakładanie rąk i łamanie chleba. Ratzinger uczy tutaj, że istnieją dwie główne podstawy, czyli słowo i sakrament objawiające żywy gmach Kościoła.

Z pierwszego listu św. Jana jasno wynika, że pierwotna wspólnota wierzących dobrze zdawała sobie sprawę z możliwych napięć w ich społeczności (1J 2, 19). Staje się zatem oczywiste, że jeśli rodzina dzieci Bożych ma żyć w jedności i pokoju, powinna mieć kogoś, kto będzie ją utrzymywał w prawdzie i prowadził ją za pomocą mądrego i autorytatywnego rozeznania. Taka jest więc rola posługi apostołów. Na strukturze sukcesji apostoelskiej spoczywa odpowiedzialność za to, aby Kościół trwał w prawdzie przekazanej przez Chrystusa, od którego pochodzi zdolność do miłości. Piotr obejmuje już rolę przywódcy, jawi się jako ten, który mówi i działa, w ten sposób wykonuje powierzoną mu przez Pana odpowiedzialność za umacnianie braci. Jest to znak, że nowa wspólnota wierzących, pierwotny Kościół, ma już władzę zwierzchnią, Piotra jako najwyższego przywódcę oraz innych przywódców, którymi są apostołowie lub uczniowie wyznaczeni przez apostołów.

Dlatego też, dzięki widzialnej hierarchiczności, wspólnota Kościoła jest chroniona i zabezpieczona przez papieża i kolegium biskupów. Od chwili narodzin Kościół jako wspólnota okazuje się w ciągu wieków widzialnym znakiem Ducha Chrystusowego, a przez to niewidzialną zasadą jedności ludzkości. Od chwili swego powstania Kościół był zawsze wspólnotą żyjącą w komunii z samym Chrystusem, swoim założycielem. Ta historyczna wspólnotowość Kościoła czyni go zatem bardzo wiarygodnym w świecie, w którym ludzkość tęskni za życiem prawdziwie wspólnotowym. Człowiek od chwili swego stworzenia pragnie żyć w komunii z drugim człowiekiem. To właśnie żyjąc z bliźnim (bliźnimi), człowiek czuje się spełniony (Rdz 2, 20-25). Tylko w Kościele człowiek może mieć gwarancję życia wspólnotowego, przeżywanego w wierze, nadziei i miłości.

1.2.3. Prymat Piotra

Pojawia się następnie kwestia prymatu Piotra i jego następców, która ma od dawna wyjątkowe znaczenie i wzbudza wiele aktualnych dyskusji. Stanowi ona nie tylko jedną z największych przeszkód na drodze do komunii, ale ma także znaczenie ekumeniczne, a nawet jest punktem wyjścia sporów ekumenicznych. Był on w istocie główną kwestią w wydarzeniach, które doprowadziły do schizmy w 1054 roku, i stanowi centralny temat długotrwałego dialogu katolicko-prawosławnego, którego siłą napędową jest pragnienie przywrócenia pełnej komunii kościelnej. Rozpad jedności kościelnej i wynikający z niego podział chrześcijaństwa w znacznym stopniu wpłynął na wiarygodność Kościoła.

Ratzinger jest jednym z tych, którzy zawsze starali się uzasadnić prymat Piotra i jego kontynuację w biskupach Rzymu. Prymat Piotra jest jednym z tematów, w których refleksja Ratzingera nad wiarygodnością Kościoła wypada niezwykle trafnie. Kościół Chrystusowy, który trwa w Kościele katolickim, od chwili swoich narodzin świadomie zachowuje wierność Tradycji apostoelskiej i wierze Ojców, jeśli chodzi o pochodzenie, naturę i cel posługi Piotrowej. Benedykt XVI uzasadnia to świadectwami biblijnymi. W swoim rozważaniu

wskazuje na fragmenty Pisma Świętego o charakterze wybitnie Piotrowym jako dowody na poparcie swojej interpretacji prymatu. Według Benedykta XVI, trzy metafory, których używa Jezus, są jednoznaczne: "Piotr będzie fundamentem opoką, na której będzie budował gmach Kościoła; będzie miał klucze królestwa niebieskiego, aby otwierać lub zamykać je dla ludzi według swego rozeznania. Wreszcie, będzie mógł wiązać lub rozwiązywać, w sensie ustanawiania lub zakazywania wszystkiego, co uzna za konieczne dla życia Kościoła."²⁵

ROZDZIAŁ TRZECI

W trzecim rozdziale autor przedstawił strukturę wspólnotową urzędów kościelnych. W ten sposób na podstawie poglądów Ratzingera wyjaśnił analitycznie naturę, pozycję i rolę różnych urzędów kościelnych, uwypuklając uprzedni i ontologiczny prymat Kościoła powszechnego.

1.3. Struktura Kościoła i urzędy

Według Benedykta XVI, Kościół jest zorganizowany hierarchicznie i organicznie oraz jest prowadzony przez swoich pasterzy na poszczególnych szczeblach.²⁶ Pomiędzy tymi strukturami istnieje braterska relacja, która sprzyja dialogowi i porozumieniu. Ten rodzaj organizacji strukturalnej promuje braterstwo, miłość i jedność, co czyni Kościół wiarygodnym w jego posłudze dla ludzi, ponieważ łączy różne grupy w jedną komunię.

W komunii Kościoła istnieją urzędy ministerialne i różne role pełnione przez duchownych wyświęconych. Urząd sakramentalny w jego różnych stopniach, to znaczy: biskup, kapłan, diakon, jest podstawowym czynnikiem instytucjonalnym w Kościele, a więc stałą organizacją, która nadaje mu charakterystyczny kształt. Niemniej jednak również wierni świeccy mają swoje niezastąpione miejsce i rolę do spełnienia w Kościele Chrystusowym. Strukturalna organizacja Kościoła ma boskie pochodzenie. Została ona zamierzona przez samego Chrystusa, który założył Kościół i pozostawił go w rękach apostołów pod przewodnictwem Piotra. Musi więc być nieustannie odtwarzana przez Boga, który ją ustanowił. Nie jest ona do dyspozycji Kościoła i w ten sposób Kościół nie może jej z własnej inicjatywy przekształcać.

Według Benedykta XVI, rozwój posługi biskupiej był kierowany przez Ducha Bożego, który pomaga Kościołowi w rozeznawaniu autentycznych form sukcesji apostolskiej. Dlatego sukcesja w posłudze biskupiej przedstawia się jako ciągłość posługi apostolskiej, która gwarantuje trwałość Tradycji, słowa i życia apostolskiego, powierzonego przez Pana. Benedykt podkreśla, że sukcesja apostolska, weryfikowana na podstawie komunii z Kościołem rzymskim, jest w tym względzie kryterium trwałości Kościołów partykularnych w tradycji wspólnej wiary apostolskiej, która od początków jest przekazywana tą drogą.

Benedykt podkreśla, że tylko ci, którzy zostali wyświęceni przez autentycznych biskupów, są prawdziwymi szafarzami w Kościele katolickim. Trzeba to podkreślić, ponieważ wielu ludzi uważa się dziś za szafarzy Kościoła, choć nie zostali ważnie wyświęceni przez biskupa Kościoła katolickiego. Biskup Kościoła katolickiego musi być w komunii z papieżem rzymskim, a następnie w komunii z kolegium biskupów. Kładąc nacisk na nieprzerwaną sukcesję apostolską, Benedykt chce chronić wiarygodność wiary katolickiej. Ma on pełną

²⁵Tamże.

²⁶ Benedict XVI, *General Audience: The Gift of 'Communion'*, (29th March 2006).

świadomość, że Kościół zakorzeniony w sukcesji apostołskiej i nauczaniu apostołskim jest jedynym wiarygodnym Kościołem.

Kardynał Ratzinger akcentuje rolę Ducha Świętego, który powołuje ludzi do pełnienia funkcji ministerialnych. A ponieważ są one udzielane przez Ducha Świętego, ich urząd jest zatem sakramentalny. Zauważa on ponadto, że nie jest to "delegacja ze strony wspólnoty, która ze względów użyteczności powierza jednostkom swoje funkcje wspólnotowe, ale dar Pana, który daje osobiście to, co tylko On może dać".²⁷ Kapłaństwo służebne nie jest udzielane przez wspólnotę. Nie, jest ono jedynie darem, którego Chrystus udziela tym, których sam wybrał. To czyni Kościół katolicki bardziej wiarygodnym, zwłaszcza we współczesnym świecie, w którym jest wielu samozwańczych pasterzy.

Eklezjologia eucharystyczna w sposób naturalny poświęca wiele uwagi urzędowi ministerialnemu Kościoła. Wynika to z faktu, że żadna celebrowana eucharystyczna nie może być sprawowana bez szafarza, który jej przewodniczy. Wyjątkowa dla podejścia Ratzingera teologia urzędów ministerialnych nie wyrasta z refleksji nad zgromadzeniem eucharystycznym, jak to ma miejsce w przypadku eklezjologów tradycji prawosławnej skupionych wyłącznie na Eucharystii, ale raczej z szerszego i bardziej rozproszonego obrazu wspólnoty Ewangelii. Dla Ratzingera Kościół składa się z trzech elementów: wyznania wiary, komunii w sakramentach i posłuszeństwa posłudze apostołskiej, którą ustanowił Chrystus. W odniesieniu do urzędów kościelnych podkreśla on, że posłuszeństwo posłudze apostołskiej jest nieodłączną cechą Kościoła.²⁸

1.3.2. Prymat papieża

Hierarchia, jako najwyższy organ kierowniczy Kościoła katolickiego, składa się z papieża rzymskiego, następcy Piotra, oraz biskupów, którzy razem z nim i nigdy bez niego (kanony 330, 331, 336) tworzą jedno kolegium apostołskie, aby troszczyć się o wspólne dobro Kościoła. W sprawowaniu swego urzędu Papież Rzymski jest wspomagany przez kolegium kardynałów, a ponadto przez wydziały zwane też dykasteriami Kurii Rzymskiej.

Broniąc prymatu papieża, Ratzinger twierdzi: "Ponieważ prymat jest zakorzeniony w wyznawaniu wiary w Chrystusa, wiąże się ze świadectwem, które bezpośrednio wzywa do osobistej odpowiedzialności. Świadectwo weryfikuje męczeństwo danej osoby jako znak świadectwa o ukrzyżowanym, który zwycięża na krzyżu. Aspekt prymatu stoi na straży jedności Kościoła katolickiego, co pomaga mu zachować wiarygodność w obliczu władzy świeckiej, która zawsze jest partykularna. Chociaż w najbliższej przyszłości mało prawdopodobne jest ogólne zjednoczenie chrześcijaństwa wokół papieża rozumianego jako następstwo Piotra w Rzymie, to jednak papież pełni w jakiś sposób funkcję jednoczącą, która wykracza poza wspólnotę Kościoła rzymskokatolickiego.

Niemiecki teolog twierdzi, że: chociaż pełnia władzy papieża jest wielokrotnie kontestowana przez niektóre wyznania chrześcijańskie, to jednak "papież osobiście pozostaje w oczach całego świata punktem odniesienia pod względem odpowiedzialności ponoszonej i wyrażanej za Słowo wiary, a tym samym pozostaje wyzwaniem, dostrzeganym przez wszystkich i dotyczącym wszystkich, do dążenia do większej wierności temu Słowu, a ponadto

²⁷ Joseph Ratzinger, *Called to Communion: Understanding the Church today*, s. 118

²⁸ Aidan Nichols; *The Thought of Pope Benedict XVI; An Introduction to the Theology of Joseph Ratzinger*, s. 98-99.

wyzwaniem do jedności i do wzięcia odpowiedzialności za brak jedności."²⁹ To czyni Kościół katolicki wiarygodnym, że nawet w samym podziale papieństwo pozostaje przy funkcji jednoczącej. Tej funkcji w ostatecznym rozrachunku nikt nie może pominąć w badaniu historycznego dramatu chrześcijaństwa.

Ratzinger twierdzi, że chociaż niektóre wyznania chrześcijańskie nie podlegają bezpośrednio papieżowi rzymskiemu, to jednak papież pozostaje światowym symbolem jedności dla całego chrześcijaństwa. Dla chrześcijan niekatolików jest on wyzwaniem, by zapragnęli i osiągnęli tę konkretną jedność, do której Kościół jest powołany i która powinna być jego znakiem rozpoznawczym w oczach świata.³⁰

1.3.3. Rola biskupa

Biskupi posiadają pełnię święceń kapłańskich; we wspólnocie są nazywani kolegium biskupów i są następcami apostołów. Są oni pasterzami w Kościele i nauczycielami doktryny. Typową rolą biskupa jest sprawowanie pasterskiego kierownictwa nad diecezją.³¹ W Kościele katolickim biskupem Rzymu jest sam papież; na biskupach spoczywa przede wszystkim władza, a kapłani i diakoni są ich współpracownikami, asystentami lub pomocnikami.³²

Biskup pełni dwie powiązane ze sobą funkcje. Jako głowa Kościoła lokalnego zapewnia jego eklezjalność i jedność; jako członek ordo episcoporum włącza go w komunie większego Kościoła. Należy zauważyć, że status biskupa jest ukształtowany według tej samej podstawowej struktury wspólnotowości, co status chrześcijanina; dany człowiek jest biskupem z bliźnich i wobec bliźnich. Według niemieckiego teologa, mamy do czynienia z podwójną definicją podstawowej struktury komunii pochodzącej od Trójcy Świętej, a mianowicie bycia od i bycia ku, to znaczy, że jednostka, aby być chrześcijaninem, musi wywodzić swój status ze zgromadzenia lokalnego; podobnie Kościół lokalny potrzebuje Kościoła większego, aby mógł być uważany za Kościół. Tak jak chrześcijanin jest chrześcijaninem tylko wtedy, gdy pozostaje w komunii z innymi zgromadzonymi, tak samo biskup jest biskupem, gdy pozostaje w komunii z innymi biskupami.³³ Należy zauważyć, że relacja między Kościołem lokalnym a powszechnym dokonuje się poprzez urząd biskupa, który służy jako jego przedstawiciel wobec Kościoła powszechnego. Biskupem jest się tylko wtedy, gdy jest się przyjętym przez wspólnotę biskupów jako biskup; i wtedy pozostaje się w tej wspólnocie, która jest rozumiana zarówno synchronicznie w sensie jej powszechności, jak i diachronicznie w sensie jej apostołowości.³⁴ Wspólnota urzędu pochodząca z całego Kościoła jest wyrażona i zabezpieczona przez sakramentalność konsekracji biskupiej. Dzieje się tak dlatego, że konsekrację można otrzymać tylko od biskupów pozostających zarówno synchronicznie, jak i diachronicznie w komunii z innymi biskupami.³⁵

²⁹ Joseph Ratzinger, *The Primacy of the Pope and the Unity of the People of God*, *International Catholic Review*, s. 116.

³⁰Tamże, s. 128.

³¹EncyclopaediaBritanica, *Roman Catholicism ; Structure of the Church: The College of Bishops* [dostęp 27.02.2021].

³²Por.*The Catechism of the Catholic Church*, no. 874 -896, Por.także“Hierarchy” in John Hardon, *Modern Catholic Dictionary*.

³³ Joseph Ratzinger, *Introduction to Christianity*, s. 116, 164, 204, 206).

³⁴ Joseph Ratzinger, *Theologische Prinzipienlehre: Bausteine zur Fundamentaltheologie*, s. 256.

³⁵Jest to zgodne z Ordo episcoporum in succesioapostolica. Konsekracja włącza nowego biskupa w całe ordo episcoporum. Sakrament konsekracji jest więc wyrazem, a zarazem gwarancją trwania w tradycji od samego

1.3.4. Prymat Kościoła powszechnego nad Kościołem lokalnym

Zgodnie ze swoją eklezjologią *communio*, Ratzinger podkreśla prymat Kościoła powszechnego. Starając się ukazać pierwszeństwo powszechności w komunii struktury kościelnej, Ratzinger powtarza, że apostołowie nie byli biskupami poszczególnych Kościołów lokalnych. Wyjaśnia, że apostołowie byli odpowiedzialni za cały świat i za cały Kościół, który miał być zbudowany. Dlatego właśnie Kościół powszechny poprzedza Kościoły lokalne, które powstały dopiero jako jego konkretne realizacje.

Według Kongregacji Nauki Wiary, Kościół powszechny nie jest owocem komunii Kościołów partykularnych, ale w swej istotnej tajemnicy jest rzeczywistością ontologicznie i czasowo uprzednią w stosunku do każdego Kościoła partykularnego.³⁶ Dlatego Kościół powszechny nie może być przyjmowany jako federacja lub suma Kościołów partykularnych.³⁷ Kongregacja poszła dalej i wyjaśniła, że Kościół Chrystusowy, który wyznajemy w Credo, jest Kościołem powszechnym, światową wspólnotą Pana, który jest obecny i działa w Kościołach partykularnych. Składa się on z różnorodnych osób, grup i miejsc. Kościoły partykularne są ukonstytuowane na wzór Kościoła powszechnego.³⁸

Ratzinger jest w pełni przekonany o historycznym i ontologicznym pierwszeństwie Kościoła powszechnego. Podkreśla, że takie było nauczanie Ojców Kościoła, według których Kościół powszechny poprzedza ustanowienie i jest tym, który rodzi Kościoły partykularne.³⁹

1.3.5. Kapłaństwo ministerialne

W tradycji Kościoła i eklezjologii komunijnej istnieją zasadniczo trzy specyficzne zadania posługi kapłańskiej: nauczanie, uświęcanie i rządzenie. Przez święcenia kapłani są powołani do służby Chrystusowi, który jest Nauczycielem, Kapłanem i Królem, i w ten sposób uczestniczą w Jego urzędzie,⁴⁰ przez który Kościół na ziemi buduje się, aby był ludem Bożym, ciałem Chrystusa i świątynią Ducha Świętego.

1.3.6. Wierni Świeccy

Wiernymi świeckimi (laikatem) są wszyscy członkowie Kościoła z wyjątkiem tych, którzy zostali wyświęceni na diakonów, kapłanów lub biskupów, oraz tych, którzy należą do instytutów zakonnych zatwierdzonych przez Kościół. Dlatego wierni świeccy nie tylko w pełni należą do Kościoła, ale są Kościołem, ponieważ przez chrzest należą do Chrystusa.⁴¹

początku. (Zob: J. Ratzinger; *Theologische Prinzipienlehre: Bausteine zur Fundamentaltheologie*, p. 256, por. także: J. Ratzinger; *Theologie und Kirche*, s. 84.)

³⁶Ratzinger, który był wówczas przewodniczącym Kongregacji Nauki Wiary, użył tego stwierdzenia już wcześniej, w książkach opublikowanych w 1989 i 1991 roku, a więc przed listem Kongregacji Nauki Wiary z 1992 roku. (Killian McDonnell, *The Ratzinger/Kasper Debate: The Universal Church and Local Churches* 'Theological Studies' 63), s. 228.

³⁷ Congregation for the Doctrine of the Faith, *Letter to the Bishops of the Catholic Church on some aspects of the Church understood as communion*, nr 9.

³⁸Tamże, nr 7.

³⁹ Joseph Ratzinger, "The Ecclesiology of the constitution *Lumen Gentium*," in *Pilgrim Fellowship of Faith: The Church as Communion*, trans. Henry Taylor (San Francisco, Ignatius Press, 2005), s. 134.

⁴⁰*Presbyterorum Ordinis*, nr 1.

⁴¹ John Paul II, Apostolic Exhortation, *Christifideles Laici*, no. 9. (Vatican, 1988), s. 15.

Papież Benedykt XVI twierdzi, że aby Kościół mógł się zakorzenieć na ziemi i w życiu ludzi, a nawet aktywnie się rozwijać, potrzebne było zaangażowanie wiernych świeckich. Od czasów Apostołów to właśnie zaangażowanie różnych rodzin, małżonków, wspólnot chrześcijańskich wiernych świeckich zapewniało niezbędny "humus" dla wzrostu wiary.⁴² Według Ratzingera, najbardziej ulubionym obrazem Jezusa dla Bożej wspólnoty nowego ludu jest rodzina Boża. Dzisiaj rodzina chrześcijańska jest uważana za najmniejszą wspólnotę chrześcijańską, podstawową komórkę Kościoła. Benedykt XVI postrzega rodzinę jako "szczególną realizację Kościoła, wspólnotę zbawioną i zbawiającą, ewangelizowaną i ewangelizującą". Tak jak Kościół, jest ona powołana do przyjmowania, promieniowania i ukazywania światu miłości i obecności Chrystusa".⁴³

Benedykt XVI przypomina, że w pierwszych wiekach wspólnota kościelna gromadziła się w domach wiernych świeckich, aby słuchać słowa Bożego i sprawować Eucharystię. Podaje przykład niektórych rodzin, w których domach zbierali się pierwsi chrześcijanie. Wśród nich było małżeństwo Akwili i Pryscylli, o których czytamy w 1 Kor 16, 19.⁴⁴

ROZDZIAŁ CZWARTY

W rozdziale czwartym autor dokonuje krytycznego spojrzenia na Kościół i świat. Następnie dokonuje zasadniczej analizy sytuacji i warunków, w jakich funkcjonuje Kościół we współczesnym świecie. Zauważa, jak świat społeczno-polityczny i systemy świeckie w świecie wpływają na komunie między Bogiem a człowiekiem oraz między człowiekiem a bliźnim.

1.4. Kościół i świat

Relacja między Kościołem a światem to kolejne fascynujące zagadnienie w pismach niemieckiego teologa. Jedną z eklezjologicznych trosk Ratzingera jest miejsce i misja Kościoła we współczesnym świecie. Teolog stara się ukazać samorozumienie i praktykę Kościoła katolickiego. W tym samym stopniu analizuje świat, wskazując na wyzwania, jakie niesie ze sobą nowoczesność. Ratzingera niepokoi między innymi postępująca erozja dziedzictwa chrześcijańskiego, dyktatura relatywizmu, ideologie marksistowskie, radykalny indywidualizm, liberalizm, kolektywizm, ateizm połączony z niejasnym mistycyzmem religijnym, agnostycyzm i synkretyzm.⁴⁵ Nie tylko wpłynęły one na relacje ludzi z Bogiem, ale także bardzo podzieliły ludzkość. Te różne ideologie spowodowały ogromne rozdrobnienie ludzkości na wszystkich poziomach społecznych. Właściwie obecnie relacje międzyludzkie są popękane przez podziały na wszystkich warstwach ludzkiej egzystencji.

⁴² Benedict XVI, *General Audience: Aquila and Priscilla*, (Vatican: 7th February 2007) https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2007/documents/hf_ben-xvi_aud_20070207.html [dostęp 17.03.2020].

⁴³ Benedict XVI, *Address to Participants at the Plenary Assembly of the Pontifical Council for the Family*, (Vatican: December 2011), https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2011/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20111201_pc-family.html [dostęp 20.10.2021].

⁴⁴ Benedict XVI, *General Audience: Aquila and Priscilla*, (Vatican: 7th February 2007) https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2007/documents/hf_ben-xvi_aud_20070207.html [dostęp 17.03.2020].

⁴⁵ Por. Joseph Ratzinger, *Homily During Mass Before the Conclave in 2005*. Vatican Website, April 18, 2005. www.vatican.va/gpII/documents/homily-pro-eligendo-pontifice_20050418_en.html

W dzisiejszym świecie nie trzeba wiele obserwacji, aby zauważyć, że wielu ludzi żyje tak, "jakby Bóg nie istniał". Ludzie coraz bardziej oddalają się od Boga, który jest ich stwórcą i autorem autentycznego życia wspólnotowego. Dowodem na to, że komunია między człowiekiem a Bogiem jest obecnie rozerwana, jest podważanie przez ludzi komunii Kościoła, co w konsekwencji prowadzi do eklektycznego podejścia do wiary, tendencji indywidualistycznych, egocentryzmu, zerwania więzi rodzinnych, braku miłości i solidarności, niezdrowej rywalizacji. W ten sposób nieuniknione staje się poszukiwanie przez ludzkość prawdziwej wspólnoty i autentycznej relacyjności. Człowiek z natury jest stworzony do życia we wspólnocie z innymi. Człowiek w świecie zawsze stara się żyć w relacji z drugim człowiekiem. Niestety, wysiłki człowieka, by żyć w komunii ze sobą, są wciąż daremne. W ostatnich czasach światowe stosunki międzyludzkie zostały w znacznym stopniu dotknięte rozłamek, chaosem, zamieszaniem i zniszczeniem, spowodowanym przez tendencje relatywistyczne, ideologie marksistowskie, wojny światowe i domowe, którym towarzyszą konflikty międzyludzkie. Jedność między ludźmi na świecie jest nadal wielkim wyzwaniem egzystencjalnym. Ojcowie soborowi z niepokojem zauważyli, że siły konfliktogenne w świecie stale pozostawiają ludzkość podzieloną. "Chociaż świat dzisiejszy ma bardzo żywą świadomość swojej jedności i tego, jak jeden człowiek zależy od drugiego w potrzebnej solidarności, to jednak jest on najbardziej boleśnie rozdarty na przeciwstawne obozy przez siły konfliktogenne".⁴⁶

Dlatego Ratzinger utrzymuje, że Kościół jako komunია jest jedyną wiarygodną instytucją, która może doprowadzić do pożądanego jedności i solidarności w świecie. Jego zdaniem, ponowne odkrycie starożytnej koncepcji komunii w XX w. i uczynienie jej centralnym punktem w dokumentach Soboru Watykańskiego II jest wyraźnym znakiem, że Kościół jest ikoną prawdziwej wspólnoty. Wspólnoty, która promuje jedność, solidarność i dialog na wszystkich poziomach życia ludzkiego, komunikację i słuchanie siebie nawzajem oraz aktywne zaangażowanie wszystkich ludzi, od rodziny po poziom powszechny. Czyż nie jest to rodzaj wspólnoty, za którą tęskni świat? Gdzie ludzie mogą prowadzić dialog i słuchać siebie nawzajem pomimo dzielących ich różnic? Świat, w którym każda osoba kocha i szanuje drugą? Ratzinger utrzymuje, że jedność w prawdzie pozostaje zawsze uprzednim warunkiem każdego odpowiedzialnego korzystania z ludzkiej wolności i praw oraz każdej formy politycznej praxis, która rzeczywiście ma umocnić ludzką solidarność.⁴⁷

Według Benedykta XVI, to Kościół powinien wspierać i promować jedność w dzisiejszym podzielonym i rozproszonym świecie. Wyraża on pilną potrzebę pielęgnowania jedności w tym "współczesnym podzielonym i rozproszonym świecie",⁴⁸ a także dawania o niej świadectwa. Chociaż Benedykt XVI przyznaje, że w Kościele istnieją elementy rozłamu, tak jak to zawsze miało miejsce w historii, to jednak, według niego, Kościół pozostaje jedynym wiarygodnym i niezawodnym źródłem prawdziwej jedności i solidarności, za którą tęskni świat. Dzieje się tak dlatego, że jedność, którą głosi Kościół, wypływa bezpośrednio od Trójjedynego Boga.

⁴⁶*Gaudium Et Spes*, nr 4.

⁴⁷ James Massa, *The Communion Theme in the writings of Joseph Ratzinger* (ETD Collection for Fordham University, 1996), s. 21.

⁴⁸ Sekretariat Zwierzchnika Ukraińsko-Greckiego Kościoła Katolickiego w Rzymie, <https://ssjoachimandanna.org/2019/09/11/lets-foster-unity-in-todays-divided-and-dispersed-world-pope-benedict-xvi-to-the-delegation-of-the-synod-of-bishops-of-the-ugcc/> [dostęp 09.09.2021].

Jest rzeczą nieszczęśliwą, że świat pragnie i poszukuje jedności, porzuciwszy i wykluczywszy prawdziwe źródło jedności. Świat porzucił Boga i szukał odpowiedzi w pogańskich ideologiach i systemach społeczno-politycznych i ekonomicznych, takich jak socjalizm marksistowski czy komunizm. Obecnie świat jest podzielony przez różne nurty ideologiczne, takie jak kolektywizm, radykalny indywidualizm, ateizm, mistycyzm religijny, agnostycyzm i synkretyzm.⁴⁹

Generalnie w swoich pismach i przemówieniach Ratzinger/Benedykt XVI koncentruje się na temacie Boga w życiu ludzi. Dlatego też w przemówieniu inauguracyjnym swój pontyfikat mówił o różnych rodzajach pustyni, których doświadczamy w świecie, a szczególnie podkreślał jedną z nich - pustynię Bożych ciemności, pustkę dusz, które nie są już świadome swojej godności ani celu ludzkiego życia. Pustynie zewnętrzne w świecie rosną, ponieważ pustynie wewnętrzne stały się tak rozległe.⁵⁰ Komentując okres postmodernistyczny, Ojciec Święty zastanawia się, jaki dramat przeżywa ludzkość w dzisiejszym świecie. "Zauważa, że istnieje dziwne zapomnienie o Bogu, wykluczenie Boga, odrzucenie Boga, nieobecność Boga, zaćmienie sensu Boga, nowe pogaństwo".⁵¹ Papież przyznaje, że "prawdziwym problemem naszych czasów jest kryzys Boga, brak Boga, zamaskowany przez pustą religijność, a *unumnecessarium* dla ludzkości jest Bóg."⁵²

Przeciwnicy Jezusa nie zaprzeczali Jego dobrym uczynom, ale zaprzeczali temu, że te dobre uczynki wskazywały na coś więcej, na coś, co wykracza poza same uczynki. Zaprzeczali temu, że te dobre uczynki wskazywały na Jego wyjątkową relację z Bogiem Ojcem. "[...] uwierzcie w dzieła, abyście poznali i zrozumieli, że Ojciec jest we Mnie, a Ja w Ojcu." (J 10, 38). Jezus zawsze zachęcał swoich słuchaczy, aby uwierzyli w prawdę o Jego tożsamości, niestety wielu nie dostrzegało Jego boskości i dlatego odrzucało znaczenie tego, co widzieli i słyszeli.

Kiedy świat nie dostrzega dobrych dzieł Boga w świecie, automatycznie nie dostrzega też wkładu Kościoła w dobro świata. Ratzinger mówi, że "nie powinniśmy być zaskoczeni, jeśli postawy wobec Jezusa, które odnajdujemy w Ewangelii Jana 10, 33, trwają także dzisiaj w postawach wobec Jego Kościoła".⁵³ Benedykt XVI twierdzi, że bez Boga istoty ludzkie nie wiedzą, w którą stronę iść, ani nawet nie rozumieją, kim są. Mówi, że człowiek sam z siebie nie jest w stanie ustanowić autentycznego humanizmu. Dla papieża humanizm, który wyklucza Boga, jest humanizmem nieludzkim.⁵⁴ Wynika to z faktu, że relacje między ludźmi zależą od ich relacji z Bogiem. Nieuznanie przez człowieka Boga za swego Stwórcę oraz tego, że każda osoba ludzka została stworzona na obraz Boży, prowadzi go do prawdziwego kryzysu, ponieważ więź między ludźmi jest możliwa tylko dzięki Bogu.

⁴⁹ Joseph Ratzinger, *Pro eligendo Romano Pontefice Mass*, 18th April, 2005.

https://www.vatican.va/gpII/documents/homily-pro-eligendo-pontifice_20050418_en.html [dostęp 12.03.2020].

⁵⁰ Benedict XVI, *Homily at the Mass for the Inauguration of the Pontificate*, 24th April 2005. https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html [dostęp 12.03.2020].

⁵¹Tamże.

⁵² Stanislaw Rylko, *The God-Question in the teaching of Benedict XVI*, Opening Address of the 25th Plenary Assembly of the Pontifical Council of the Laity. Rome 24th November, 2011.

⁵³Por. Joseph Ratzinger, *Homily during Mass marking the 40th Anniversary of Gaudium et Spes*, (Vatican, St. Peter's Basilica, 2005),

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20050318_ratzinger-gaudium-spes_en.html [dostęp 03.09.2021].

⁵⁴ Benedict XVI, Encyclical Letter *Caritas in Veritate*, nr 78.

ROZDZIAŁ PIĄTY

W ostatnim rozdziale autor omawia niezastąpioną rolę Kościoła w świecie, ukazując, w jaki sposób Kościół może przywrócić wieczny pokój, jedność i równowagę, które Bóg zamierzył dla człowieka od początku świata. Można tego dokonać, zaczynając od chrześcijańskiej solidarności, która ostatecznie doprowadzi ludzkość do upragnionej komunii.

1.5. Niezastąpiona rola Kościoła w świecie

Benedykt XVI przypomina wszystkim ludziom, że Jezus przyniósł światu Boga, aby świat mógł poznać Jego oblicze i wejść z Nim w komunię. Benedykt wzywa świat, aby otworzył się na Boga i pozwolił Mu wejść we wszystkie warstwy swojego życia. Jest w pełni przekonany, że to właśnie wykluczenie Boga antagonizuje świat, prowadząc ludzi do podziałów. Dlatego tylko poprzez Kościół można osiągnąć prawdziwą komunię w świecie, ponieważ Kościół jest dla niego widzialnym znakiem obecności Boga w świecie.⁵⁵

Misją Kościoła jest docieranie do całej ludzkości, uobecnianie Chrystusa w świecie, aby doprowadzić wszystkich ludzi do komunii z Trójjedynym Bogiem przez Jezusa Chrystusa, a tym samym do komunii między sobą. Życie w świecie jest tajemnicą komunii: Komunia ta jest darmowym darem Ojca w Jezusie Chrystusie, który urzeczywistnia się, wyraża i sprawia przez Ducha Świętego.⁵⁶

Kościół jest komunią jednoczącą mężczyzn i kobiety, złączonych ze sobą przez słowo i sakrament. Przez Eucharystię są oni zjednoczeni wertykalnie z Trójjedynym Bogiem i horyzontalnie ze sobą nawzajem, stając się w ten sposób jednym ciałem. W ten sposób komunია prowadzi do komunikacji, jedności, dialogu i wzajemnego uczestnictwa w świecie. Kościół jako powszechny przekracza granice kulturowe i religijne i otwiera wszystkich ludzi na powszechne Królestwo Boże. Dlatego Kościół Chrystusowy jest jedyny w swoim rodzaju, powszechny i wszechogarniający; jest to Kościół powszechny, który urzeczywistnia się w każdym Kościele lokalnym. Ten "Kościół jest jeden, święty, katolicki i apostołski; odzwierciedla on w sobie źródło swojej drogi: jedność i komunię Trójcy Świętej".⁵⁷

Według papieża Benedykta XVI, "tym, co czyni Kościół katolickim, jest fakt, że Chrystus w swojej zbawczej misji obejmuje całą ludzkość."⁵⁸ Dlatego ci, którzy przyjmują Jezusa i idą za Nim, zostają wciągnięci w Jego człowieczeństwo i w komunię z Bogiem. W ten sposób "wchodzą do nowego Królestwa głoszonego i oczekiwanego przez Kościół, Królestwa, które przezwyceża rozłamy i rozproszenie".⁵⁹ Chrystus pragnie, aby cała ludzkość znalazła się w jednej owczarni. Przez swoje zbawcze działanie Jezus jednoczy całą ludzkość w jeden lud, aby go zbawić.

1.5.2. Solidarność prawdziwym sensem komunii w świecie

⁵⁵ Benedict XVI, Encyclical Letter *Spe Salvi*, nr 35.

⁵⁶ Benedict XVI, *The gift of Communion, General Audience*, (Vatican: March 2006), http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060329.html [dostęp 10.05.2021].

⁵⁷ Benedict XVI, *Ordinary Public Consistory for the Creation of New Cardinals*, (Vatican Basilica: 2012), http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_spe_20121124_concistoro.html [dostęp 22.05.2021].

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Tamże, 1.

Chociaż "Eucharystia" i "komunia" są słowami biblijnymi i mają swoje korzenie w tradycji chrześcijańskiej, Ratzinger widzi w "solidarności" pojęcie zewnętrzne będące obok nich. Solidarność jako koncepcja została pierwotnie rozwinięta przez wczesnych socjalistów. To właśnie działania miłości i miłosierdzia, w połączeniu z etycznymi badaniami Jana Pawła II, powoli przekształciły i schryścianizowały pojęcie solidarności.

Według Benedykta XVI solidarność "odnosi się do cnoty, która pozwala rodzinie ludzkiej w pełni dzielić się skarbem dóbr materialnych i duchowych".⁶⁰ Dla Ratzingera chrześcijańska solidarność oznacza: miłość, troskę i współczucie dla potrzebujących i ubogich, wzajemną troskę o siebie, troskę krajów bogatych o kraje ubogie. Oznacza również świadomość, że kiedy dajemy, otrzymujemy, dajemy to, co zostało nam dane, a to, co zostało nam dane, nie należy tylko do nas.

To, co jest bardzo ważne w solidarności, to akt dawania. Dzielenie się na wszystkich poziomach, duchowym, etycznym i religijnym jest częścią solidarności między osobami, ludami i narodami. Akt dawania może przemienić świat od nienawiści do miłości, od przemocy do pokoju, od konfliktów i podziałów do zaangażowanej jedności. Akt dawania jest dokładnie tym, czego doświadczamy w komunii i w Eucharystii.

Poprzez akt daru z siebie, który był aktem miłości, Chrystus przemienił i pokonał przemoc i śmierć. Udowodnił tym samym, że Jego miłość do człowieka jest silniejsza niż przemoc i śmierć. W tej przemianie widzimy też szerszą przemianę śmierci w zmartwychwstanie, martwego ciała w ciało zmartwychwstałe. Faktem jest, że podczas Ostatniej Wieczery Jezus już przewidział swoją śmierć i zaakceptował swoją śmierć na krzyżu.

Podczas Eucharystii dary chleba i wina zostają przemienione tak, że w nich sam Chrystus, który daje siebie, staje się obecny w swoim akcie daru z siebie. Eucharystia przemienia tych, którzy ją przyjmują w autentycznej komunii, a jej owocem jest jedność. Oddzielone jednostki, które żyją w konflikcie ze sobą lub obok siebie, przemieniają się z Chrystusem i w Nim, jako organizm daru z siebie, aby żyć w perspektywie nowego świata.

Wiarygodność Kościoła w doprowadzeniu do upragnionego trwałego zjednoczenia ludzkości jest zakorzeniona w komunii. Ta komunia z Bogiem i ze sobą nawzajem może być najlepiej wyrażona, gdy jest przeżywana w zaangażowaniu, miłości, miłości i sprawiedliwości, które powoli prowadzą do zjednoczenia ludzkości. Akty dzielenia się umacniają więzi braterskie nie tylko między samymi chrześcijanami, ale także między chrześcijanami i niechrześcijanami. Duch dawania tworzy w końcu silne przyjaźnie, które rodzą komunie, najpierw z Bogiem przez wiarę. Komuniam z Bogiem tworzy komunie między samymi wierzącymi. Ta komuniam z Bogiem może być najlepiej wyrażona, gdy jest przeżywana w zaangażowaniu, miłości, miłości i sprawiedliwości, co powoli prowadzi do zjednoczenia ludzkości.

Benedykt, mówiąc o akcie dawania, zwraca uwagę na Eucharystię jako źródło komunii. Podkreśla, że Kościół czerpie swoje życie z Eucharystii. Dlatego też Kościół od początku jest zakorzeniony w Eucharystii. Chrystus daje samego siebie, aby doprowadzić ludzkość do komunii z Bogiem i do komunii między sobą.

⁶⁰ Benedict XVI, Address to the Participants in the 14th Session of the Pontifical Academy of Social Sciences, (Vatican: 3rd May 2008). https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2008/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20080503_social-sciences.html [dostęp 12.05.2021].